

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

TITLUL TEZEI

**Identități etnice, lingvistice, culturale și confesionale în Republica
Moldova (1989-1994)**

Conducător de doctorat:

Conf. univ. dr. Valer Moga

Drd. Gorincioi Grigore

Alba Iulia

2023

Cuvinte cheie: Republica Moldova, independență, suveranitate, Transnistria, identitate, etnie, națiune, cultură, politică, biserică, religie, România.

Studiul de față investighează complexul peisaj al identităților etnice, lingvistice, culturale și religioase din Republica Moldova în perioada anilor 1989 - 1994. Într-o eră de transformări politice și sociale semnificative, lucrarea dezbate modul în care diversele elemente identitare s-au conturat, s-au interconectat și au interacționat în contextul evoluțiilor regionale și globale. Prin abordarea acestor teme cheie, studiul propune o înțelegere mai profundă a proceselor sociale care au influențat modelarea identității etnice și naționale într-o perioadă de schimbări și redefiniri semnificative în Republica Moldova. Dorința mea de a înțelege istoria Republicii Moldova s-a conturat treptat, evoluând într-un mod mai complex pe măsură ce am parcurs anii. În timp ce am abordat în lucrarea de masterat un subiect similar și anume: *Republica Moldova în contextul geo-politic al secolui XX*, am simțit că este crucial să extind perspectiva și să mă concentrez pe aspectele identitare, politice și sociale în lucrarea de doctorat, cu accent pe intervalul temporal 1989-1994. Această abordare a subiectului meu de cercetare aduce un element de completare la concluziile obținute în analizele mele anterioare. Prin aceasta, sper să dezvălui o imagine mai clară și mai complexă a modului în care dinamica identităților, evoluțiile politice și influențele sociale s-au intersectat și au influențat Republica Moldova în perioada de tranziție analizată. Această cercetare amplifică înțelegerea mea a diverselor straturi ale trecutului moldovenesc și aduce în prim-plan conexiunile subtile dintre elementele identitare și evenimentele politice ale timpului. În încercarea de a explora perioada 1989-1994, îmi propun să evidențiez momentele-cheie și factorii care au contribuit la conturarea identităților etnice, lingvistice, culturale și religioase. În final, sper că acest efort de cercetare va aduce o contribuție semnificativă la înțelegerea contextului complex în care Republica Moldova și-a modelat parcursul său istoric distinct. Astfel, am demarat acest studiu cu scopul de a investiga în profunzime subiectul, utilizând întrebări de cercetare specifice pentru a aduce lumină asupra celor mai importante aspecte ale lucrării:

- 1) Cum au influențat factorii identitari etnici, lingvistici, culturali și religioși evoluția socială și politică a Republicii Moldova în perioada 1989-1994?
- 2) Care au fost principalele dezbateri și schimbări privind conceptele de națiune, stat, limbă, suveranitate și independență în această perioadă?

- 3) Cum a influențat declarația de suveranitate și independență evoluția politică și identitară a Moldovei?
- 4) Care au fost factorii cheie care au dus la conflictul armat din Transnistria și care a fost impactul acestuia asupra diversității etnice și culturale din regiune?
- 5) Cum s-au conturat conceptele rivale de "moldovenism" și "românism" în perioada 1989-1994 și care au fost implicațiile lor asupra identității naționale și culturale a Republicii Moldova?
- 6) Cum s-a manifestat specificul etnic și cultural al regiunii Găgăuzia în contextul schimbărilor politice și sociale din acea perioadă?
- 7) Cum a influențat cele două mitropolii relațiile sociale și politice din Republica Moldova în perioada analizată?
- 8) Cum au interacționat factorii identitari etnici, lingvistici, culturali și religioși în definirea percepțiilor individuale și colective ale identității în Republica Moldova în anii 1989-1994?
- 9) Cum au influențat factorii identitari evoluția politicii lingvistice și a conceptelor legate de limbă în această perioadă?
- 10) Cum au contribuit interacțiunile dintre factorii identitari și schimbările politice la formarea peisajului social și politic din Republica Moldova în perioada analizată?

Pentru a obține răspunsurile căutate, a fost crucial să parcurg un proces structurat, reflectat în capitolele distincte ale acestei lucrări de doctorat. Structura capitolelor alese, este motivată de necesitatea unei abordări comprehensive a subiectului și de dorința de a examina în detaliu diversele aspecte care au influențat peisajul social și politic din acea perioadă. Fiecare capitol aduce o contribuție specifică la înțelegerea complexă a evoluției identităților și a factorilor politici din Republica Moldova în perioada analizată. În acest sens, lucrarea este structurată în 3 capitole care cuprind subiectul de studiu și îl analizează din diferite puncte de vedere. În primul capitol: *Factorul Etnic în Evoluția Socială și Politică* se examinează impactul factorului etnic asupra transformărilor sociale și politice din Republica Moldova în perioada respectivă. Prin analizarea relațiilor dintre diferitele grupuri etnice și influența lor asupra deciziilor politice și evoluției sociale, acest capitol evidențiază rolul esențial pe care identitatea etnică l-a avut în modelarea evenimentelor și direcțiilor politice.

În cel de al doilea capitol: *Identități Naționale și Culturale* se investighează modul în care identitățile naționale și culturale s-au dezvoltat și interacționat în cadrul Republicii

Moldova în intervalul de timp menționat. Prin analizarea diverselor elemente care alcătuiesc identitățile naționale și culturale, acest capitol contribuie la o înțelegere mai clară a interconexiunilor dintre acestea și influența lor asupra dinamicii sociale și politice. Ultimul capitol: *Biserica și Societatea*, explorează relația complexă dintre biserică și societate. Prin analizarea implicării bisericii în viața socială și politică, precum și a influenței sale asupra identităților religioase și culturale, acest capitol aduce o perspectivă esențială asupra impactului bisericii în contextul general al schimbărilor din acea perioadă. Fiecare capitol a lucrării conține subcapitole relevante, care contribuie la claritatea și profunzimea prezentării. Structura primului capitol este atent concepută pentru a analiza în profunzime influența factorului etnic asupra evenimentelor sociale și politice din Republica Moldova în perioada 1989-1994. Prin organizarea în subsecțiuni bine definite, acest capitol își propune să ofere o analiză cuprinzătoare și detaliată a diferitelor aspecte legate de identitatea etnică, creând astfel un cadru solid pentru înțelegerea complexității evoluțiilor din acea perioadă. În primul segment de analiza al capitolului se cercetează din punct de vedere teoretic conceptul de națiune, unde se explorează etimologia cuvântului în scopul de a oferi o înțelegere profundă a semnificațiilor culturale, istorice și sociale asociate națiunii. În ceea ce privește considerațiile teoretice despre stat, limbă, suveranitate și independență, se stabilește un cadru conceptual esențial pentru înțelegerea interacțiunii dintre factorul etnic și evoluția socială și politică. Aceste concepte sunt pietrele de temelie pentru analiza ulterioară a evenimentelor și deciziilor care au influențat cursul politic și social al Republicii Moldova. În scopul clarificării unor aspecte importate ce țin de moștenirea istorică a Republicii Moldova am hotărât să ofer cititorului și un „Scurt istoric” care oferă un context istoric esențial, aducând în discuție evenimentele și evoluțiile majore care au pregătit terenul pentru schimbările survenite în anii '90. *Declarația de suveranitate și independență* marchează începutul procesului de autonomie, iar *Conflictul armat din Transnistria și Limba și politica lingvistică* explorează cum factorul etnic și identitar au influențat dezvoltările ulterioare.

Cel de al doilea capitol *Identități Naționale și Culturale* investighează interacțiunea dintre factorul etnic și cultura în contextul Republicii Moldova. Prin explorarea considerațiilor teoretice legate de factorul etnic și cultura, precum și prin analiza a două concepte rivale – „Moldovenism” și „românism” – acest capitol dezvăluie complexitatea evoluției identităților naționale și culturale în regiune. Subcapitolul inițial examinează cum factorul etnic și cultura se intersectează și se influențează reciproc. Analiza se concentrează pe modul în care aspectele culturale precum limbajul, tradițiile și valorile pot fi influențate de identitatea etnică și invers, cum identitatea etnică poate fi influențată de cultura în care individul este încorporat.

Subcapitolul „Moldovenism” și „românism” explorează confruntarea dintre cele două concepte rivale, care au influențat evoluția Republicii Moldova în această perioadă de tranziție. Analiza detaliată a acestor concepte evidențiază rivalitatea dintre perspectivele identitare și dezvăluie cum interpretările istorice, culturale și lingvistice au contribuit la dezvoltarea acestor curente. Istoria a două concepte rivale pe teritoriul dintre Nistru și Prut subliniază modul în care aceste identități au evoluat într-un context specific, aducând în prim-plan interpretările diferite ale trecutului și influențele externe asupra acestora. Specificul etnic și cultural al Găgăuziei examinează particularitățile acestei regiuni autonome din Republica Moldova. Analiza se axează pe modul în care identitatea etnică și culturală a comunității găgăuze a interacționat cu identitatea națională a Moldovei în această perioadă de schimbare. De la analiza considerațiilor teoretice la dezvăluirea rivalității dintre „Moldovenism” și „românism”, precum și a specificului etnic și cultural al Găgăuziei, acest capitol aduce în prim-plan complexitatea evoluției identităților într-o perioadă de transformări profunde.

În capitolul: *Biserica și Societatea*, se examinează relația complexă dintre politică și religie. După o prezentare a considerațiilor teoretice despre interacțiunea dintre cele două sfere, capitolul se concentrează pe rolul și influența Mitropoliei Basarabiei și Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove în contextul schimbărilor politice, luptelor pentru întâietate și a evoluției identitare a populației moldovene. În paralel se analizează și modul în care politicul și religia s-au intersectat în această perioadă de tranziție și cum interacțiunile dintre liderii religioși și actorii politici au avut un impact semnificativ asupra formării culturale și religioase. Acest subcapitol oferă o perspectivă teoretică asupra modului în care aceste interacțiuni pot modela evoluția unei societăți în schimbare. Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove sunt subiectul principal al acestui capitol. Prin analizarea influenței acestor instituții religioase, se dezvăluie modul în care ele au jucat un rol important în configurarea identității și valorilor populației moldovene într-un moment cheie al istoriei. Felul în care aceste instituții au răspuns la evenimentele politice și sociale ale perioadei, de asemenea sunt aduse în atenție. În ansamblul său, acest segment al lucrării arată cum biserica și societatea s-au influențat reciproc în cadrul Republicii Moldova între anii 1989 și 1994. De la considerațiile teoretice despre interacțiunea dintre politică și religie până la analiza influenței Mitropoliei Basarabiei și Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove asupra identităților și valorilor populației, am încercat să ilustrez cum factorii religioși au contribuit la formarea identităților într-un mediu caracterizat de schimbare și transformare.

În cazul în care ne referim la bibliografie, cititorul va reuși să găsească lucrări editate în România, Republica Moldova și de asemenea din Federația Rusă. Împreună cu utilizarea presei

din perioada 1989-1994 ca sursă principală de informație, această combinație reprezintă o alegere metodologică bine fundamentată și necesară pentru o analiză comprehensivă a narativelor istorice și culturale din societatea moldovenească. Bibliografia fiind formată din astfel de cărți editate în Federația Rusă, România și Moldova aduce în prim-plan multiplele perspective și interpretări ale istoricilor, cercetătorilor și specialiștilor din aceste țări cu privire la subiectul în cauză. Această diversitate de surse oferă o viziune amplă asupra diferitor opinii, discuții și interpretări ale evenimentelor și fenomenelor legate de identitățile etnice, lingvistice, culturale și religioase în Republica Moldova în perioada 1989-1994. Utilizarea presei din perioada 1989-1994 ca sursă principală de informație a fost esențială pentru a captura atmosfera și discursurile din acea perioadă crucială. Ziarele și publicațiile reflectă opinii, reacții publice, dezbateri politice și sociale în timp real, și oferă o perspectivă autentică asupra modului în care narativele istorice și culturale erau percepute și dezvoltate în cadrul societății moldovenești în acel context particular. Cu ajutorul acestor surse media am încercat să aduc în prim-plan convingerile și sentimentele oamenilor obișnuți, în contrast cu abordările academice sau instituționale, oferind o perspectivă mai detaliată și imediată asupra evenimentelor și evoluțiilor identitare din acea perioadă. Consider că această abordare metodologică asigură o înțelegere mai profundă și contextualizată a modului în care identitățile și convingerile au fost conturate și dezvoltate în societatea moldovenească într-o perioadă de transformări semnificative.

Un aspect important este includerea fotografiilor din Arhivele Naționale ale Republicii Moldova în anexele lucrării. Imaginile ce pot fi găsite nu numai că completează conținutul scris, ci și adaugă o perspectivă vizuală autentică și tangibilă asupra contextului istoric și cultural în care s-au desfășurat evenimentele. Exemplele oferite din arhive sunt în sine surse istorice de încredere, conservate și documentate într-un mod verificabil. Cititorul va avea posibilitatea să capturează momente autentice ale vieții cotidiene, ale evenimentelor politice sau culturale, precum și ale interacțiunilor sociale și de asemenea poate observa direct modul în care comunitățile etnice din Republica Moldova au trăit, au interacționat și au reacționat într-o perioadă crucială. Din acest considerent fotografiile din acea perioadă pot să ofere informații complexe și detaliate pe care textul scris poate să nu le transmită în mod integral. Ele au fost selectate în așa mod încât să evidențieze aspecte subtile ale diversității culturale, relațiilor dintre grupuri și dinamicii sociale. Prin intermediul imaginilor, cititorii lucrării pot să se conecteze mai profund cu subiectul și să își formeze o înțelegere mai completă a impactului schimbărilor sociale, politice și culturale din acea perioadă. De asemenea, folosirea fotografiilor din arhive consolidează credibilitatea cercetării și oferă o bază concretă pentru interpretările și concluziile

trase în lucrare. În plus, ele pot aduce subiectul mai aproape de cititori, făcându-i să resimtă și să înțeleagă mai bine trecutul și diversitatea identităților analizate.

În încheierea acestui rezumat, rămân optimist că eforturile și cercetarea depusă pot să aducă lumina necesară asupra complexității și profunzimii aspectelor analizate. Prin examinarea atentă a interacțiunilor dintre aceste diverse dimensiuni ale identității într-un moment crucial al istoriei Republicii Moldova, sper că această lucrare poate oferi o perspectivă mai clară și mai completă asupra modului în care schimbările sociale, politice și culturale au influențat peisajul identitar al acestei țări. Mă simt onorat că am avut oportunitatea de a aduce în discuție aceste subiecte complexe și că această lucrare poate contribui la dezvoltarea unei perspective mai complete asupra diverselor aspecte ale identităților în Republica Moldova. Sper că această cercetare va rămâne o resursă valoroasă pentru cei interesați de istoria și evoluția acestei regiuni și că va deschide calea pentru noi explorări și înțelegeri în domeniul studiilor culturale și istorice.